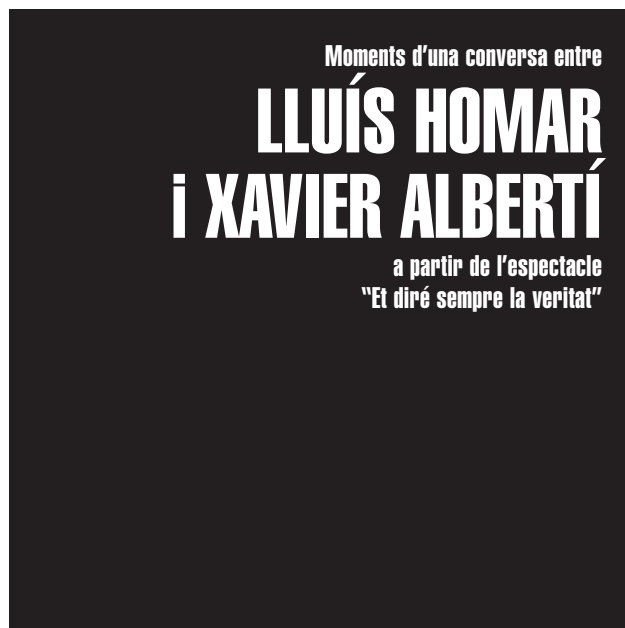

SOBRE EL COMPROMÍS, O COM ENFILAR UNA AGULLA

de Hamlet als actors, on es posa a prova, a través de la dramaturgia elisabetiana, el mecanisme de veritat. Hi ha molts autors que diuen que el fantasma esdevé fantasma quan a través de la representació escènica les reaccions dels possibles assassins queden comprovades. I per tant, ens estem remetent a un teatre que provoca una reflexió sobre la realitat i sobre la veritat. Per altra banda, volíem recordar un poema d'Espriu, *Amb música ho escoltaries potser millor*, amb el qual vam descobrir que teníem lligams comuns, i que dóna títol a l'espectacle.

carta als actors

XAVIER ALBERTÍ.- L'espectacle té un peu en la tradició de les cartes als actors, però amb la diferència que si normalment se solen portar als escenaris cartes escrites per dramaturgs o per directors, aquesta és una carta als actors feta per un actor. Té la voluntat de ser una carta de navegació pel món de la interpretació i de fer-ne una reflexió des de dintre. Una reflexió poètica, ni biogràfica ni hagiogràfica, sinó una reflexió escènica, una reflexió sobre la respiració.

Per una banda, volíem remetre'ns a una de les primeres i més precioses cartes als actors, que són les normes

"Et diré sempre la veritat.
I si et parlo tan sovint de la meua quotidiana, solitària mort"...

és per dir-te

... "com humilment, silenciós,
t'estimo."

Considerant aquestes dues coses, volíem que aquesta carta als actors prengués un mecanisme de versemblança de cara a l'espectador sobre quins són els àmbits de veritat i de realitat. ¿Què és la veritat escènica? ¿Què és la veritat biogràfica? ¿Quina és la veritat que té credibilitat sobre l'escenari i quina és la que no en té?

origen de l'espectacle

LLUÍS HOMAR.- Tot surt d'una intuïció meva, d'un sentiment lligat a un cert moment del meu recorregut de feina i de vida, que ja és un bon tros. És la sensació d'haver crescut fent teatre, i que el teatre m'ha ajudat a descobrir moltes coses de la vida. Era un moment, en el fons, d'íntima satisfacció, d'estar content de l'opció que havia pres a la vida, perquè veia que m'havia tornat moltes coses bones. I em va semblar que potser d'aquesta sensació de tenir alguna cosa a dintre, i de les ganes de transmetre-ho, en podria sortir un espectacle.

Evidentment, el primer que em venia al cap eren els personatges que havia fet i les experiències de vida que havia tingut. I la primera persona en qui vaig pensar per parlar d'aquesta idea va ser el Xavier Albertí. La meva satisfacció va ser que ell de seguida em va dir que s'incorporava al projecte. Vam quedar per unes primeres sessions de treball, en les quals teníem aquesta idea, però no hi havia res més en concret sobre què podia ser l'espectacle. En tot cas, el Xavier va ser molt ràpid i molt concís en descartar des del primer moment tant la idea de fer una cosa autobiogràfica com qualsevol possible 'antologia de millors moments'. L'altra premissa clara era respecte el format: volíem que fos de tipus cabaret, oberta cap enfora. I sobretot ell va accentuar la idea d'agafar un Lluís Homar inventat, de no voler explicar una cosa real sinó el personatge dalt d'un escenari,

perquè això ens permetia jugar. La idea de joc em va semblar molt higiènica des del primer moment.

Lluïsa Cunillé

LLUÍS HOMAR.- El Xavier de seguida va tenir clar com podia començar l'espectacle. Hi havia també una idea sobre el llenguatge, i hi havia també la presència de Hamlet, que jo venia de fer. Però sobretot van ser hores i hores de xerrar, al llarg de les quals suposo que jo li transmetia aquesta meva barreja de vida i teatre, i com l'havia viscut. També parlàvem molt sobre el moment de teatre actual. Tot això ens va donar una gran quantitat de material, fins que un dia el Xavier va provocar la crisi dient, 'Molt bé, però ara tot això qui ho escriu?'

A partir d'aquí va sortir la possibilitat que fos la Lluïsa. Ella va dir que sí, i va ser fantàstic. Vé aleshores un moment en què jo no intervenc: el Xavier i la Lluïsa es troben amb un aparell de gravació i ell xerra durant dues hores tot el que nosaltres havíem estat parlant. Li explica tot, moltes coses, més i tot de les que a mi mateix em semblava haver dit! Aquesta va ser una sensació molt curiosa, per a mi, quan vaig llegir el text, tot el que hi vaig trobar de meu... Després d'això ens vam trobar un dia tots tres, vam dinar, jo vaig triar trossos dels personatges que havia fet i que per una raó o altra m'havien commogut. Ella va fer servir molts d'aquests trossos i en va afegir

alguns d'altres —els fragments de Hamlet, per exemple, els va triar ella. A partir del cassette que havien gravat amb el Xavier i d'aquests fragments, al cap d'un mes la Lluïsa ens va portar el text de l'espectacle, al qual vam fer alguns talls durant el procés d'assajos, deguts purament a la composició de l'espectacle. El que ella ens va entregar aquell dia és pràcticament el text que després hem fet.

XAVIER ALBERTÍ.- Vull dir que és molt gratificant que una persona amb un currículum com el de la Lluïsa Cunillé, moltes vegades condemnada a l'ostracisme del teatre públic d'aquest país, i a mantenir-se en circuits més aviat secrets, de trinxera i de resistència, hagi trobat en una persona d'un reconeixement públic i d'una presència pública com els del Lluís Homar una voluntat tan clara de defensar la seva autoria. Ho trobo exemplificador i crec que molts dels grans responsables del nostre teatre públic n'haurien de prendre nota.

la màgia teatral

XAVIER ALBERTÍ.- *Et diré sempre la veritat* és un muntatge en què apareixen i desapareixen aquests fragments seleccionats pel Lluís dels seus personatges. Una de les gràcies de l'espectacle és que no estan clares les fronteres, i que l'espectador no sap mai on comença i on acaba la cita, on l'emoció que ha generat aquell text es perpetua en les frases posteriors del Lluís Homar personatge i no interpretant.

Tot plegat és un joc sobre la màgia teatral, sobre la màgia teatral que no genera només metàfores escèniques, sinó que alimenta muscularment un actor; que alimenta ideològicament una persona que decideix seguir fent teatre; que alimenta una relació entre un col·lectiu de persones que decideixen en un moment determinat crear un concepte de teatre col·lectivament (l'legeixi's Teatre Lliure); que alimenta una relació amb uns espectadors que comparteixen una manera d'entendre el present i el sentiment de formar part d'una cultura i d'una societat. En el fons, aquest *Et diré sempre la veritat* es pot llegir també en clau de quina ha estat l'evolució de l'experiència escènica de molts espectadors al llarg d'aquests vint-i-cinc anys que són també els vint-i-cinc anys de professió del Lluís Homar. Però també es pot llegir com una mena de reflexió sobre el teatre que volem fer d'ara endavant, del teatre que estem fent, de la veritat entesa com el compromís ineludible de l'escena i la vida. I aquest compromís ineludible no passa ni per la veritat ni per la mentida, sinó pel compromís en sí mateix. I això és una cosa tan intangible com el teatre i com la màgia teatral.

el compromís

LLUÍS HOMAR.- Amb el Xavier, mentre preparàvem l'espectacle, vam parlar molt del moment de teatre, de les sensacions que teníem, i de com en un moment donat sembla com si les circumstàncies haguessin fet que aquest

aspecte del compromís s'hagués esvaït una mica. Fa uns anys, el sol fet de dedicar-te a aquesta feina ja suposava un compromís, mentre que ara el compromís és una cosa que un se l'ha de plantejar per si mateix, perquè és molt fàcil desfer-se'n i fer teatre igualment. Però el cas és que el teatre no en pot prescindir, d'aquest compromís, d'aquesta determinada actitud que has de tenir respecte la teva feina. I aquesta és una cosa que no es pot explicar ni dir, però que sí que està al darrera de la voluntat de fer aquest espectacle. En cap cas no hi ha la voluntat de fer un espectacle didàctic ni d'explicar-ho amb paraules. El que volíem era transmetre pràcticament l'emoció del compromís, més que no explicar el compromís.

XAVIER ALBERTÍ.- És un espectacle poètic, és un espectacle que juga amb la màgia escènica, perquè l'única manera de parlar de la màgia escènica és des de la màgia escènica. Tota la resta és fer manifestos. I aquest no és un espectacle manifest de res, ni un espectacle biogràfic; és un espectacle i punt.

L'actor i el director

XAVIER ALBERTÍ.- Un actor, per a mi, no ha estat mai una entelèquia, ni una construcció simbòlica, ni un instrument. Un actor és una persona amb un compromís sobre una manifestació artística determinada, per a la qual està entrenada i, sobretot, té una decisió ètica de practicar-la. Per tant,

no hi ha un model d'actor. Hi ha una persona que té o no té aquest compromís. Quan trobes una persona amb aquest compromís, en sortirà sempre bon teatre. Si no, en pot sortir un nivell de virtuosisme més o menys reconeixible tècnicament, però no teatre. No hi ha models d'actors. Hi ha compromisos de veritat o de mentida.

LLUÍS HOMAR.- Ara parlem de l'actor, però tot això serveix completament tant pel director com per l'autor. De la trobada entre l'actor i el director, sempre acabes pensant que la paraula clau és la complicitat, tot i que és difícil establir quins són els paràmetres d'aquesta complicitat. Jo he tingut la sort de treballar amb molts directors, i de molt diverses maneres. Ja se sap que hi ha directors que situen la relació en un sentit més vertical, on el director és a dalt i l'actor a baix. El Xavier, en canvi, és un gran còmplice, amb el qual cadascú assumeix el seu lloc i té el seu compromís amb la seva feina, en una relació de tu a tu. Això fa que cadascú vagi el més d'enllà possible en el seu àmbit, assumint al mateix temps la seva responsabilitat última.

XAVIER ALBERTÍ.- És que és la base d'un projecte així. Si podia haver-hi algun conflicte, s'havia de resoldre abans de començar a treballar. Des del moment que estàvem d'acord sobre què anàvem a fer, no podíem fer altra cosa que treballar conjuntament a favor d'una ideologia comuna, d'un projecte d'espectacle comú.

com enfilat una agulla

LLUÍS HOMAR.- Recordo haver-li dit al Xavier després de la vint-i-tresena funció: "Ara em sembla que he començat a trobar la tranquil·litat!" Ell me'n donava molta, i mai no li agrairé prou, però jo no sempre les tenia totes...

Recordo, per exemple, un dia que vam anar de bolo a prop de Castelló. Fas tres hores de cotxe i arribes a Benicàssim, plantes una cadira, i resulta que hi vas a parlar de tu! Per més que sàpigues que té una part de ficció, si aquell dia tens l'autoestima una mica baixa... Es tracta precisament de com trobar-li el punt, perquè per altra banda, la vanitat de l'actor també hi és, i et pot arribar a fer sentir molt petit, molt humil. És una cosa amb la qual vaig haver d'anar lluitant de funció en funció, perquè també hi ha un moment que se't desperten els mecanismes d'actor, el voler ser brillant. Però aquest és un treball molt més subtil que tot això, és com enfilat una agulla.

El repte, com a actor, va ser el d'anar vivint una sèrie de petits fracassos, de sortir a fer la funció i de mica en mica, a partir d'aquests fracassos, anar trobant-li el punt. Vaig trobar aquesta tranquil·litat, i no consisteix en voler anar cap als espectadors, per més que sigui un espectacle cap enfora, sinó en permetre que siguin ells els que vinguin. Aquest ha estat l'exercici absolutament positiu d'aquesta experiència, arribar a aquest punt.

anar traient

LLUÍS HOMAR.- Jo vaig començar a fer teatre als sis anys, amb la Passió, els Pastorets, un grup de teatre infantil, després juvenil... Quan vaig començar amb el Lliure tenia dinou anys, i ara ja porto vint-i-set anys de professió, de viure el teatre d'una manera molt intensa. En un moment determinat em deien *Madame Cursillos*, perquè feia tots els cursets, i me'n vaig anar a Nova York, i tot era un procés per aprendre, aprendre, aprendre. Volia ser el millor actor del món, i com que tinc molta força de voluntat, m'hi posava tot sencer. Després arriba un moment que decobreixes que més que de posar es tracta d'anar traient. En aquest sentit, aquest espectacle ha estat una experiència molt bona d'anar traient, perquè el que surti sigui més interessant. El que passa és que això són processos complexos, no linials – vas avançant, ho perds, ho recuperes... És una cosa que es va acumulant al llarg dels anys, i vas fent el teu caminet.

També he de dir que no sempre m'ha estat fàcil sortir a fer la funció. A vegades quan tens una manera de fer que et permet fer el que en castellà en diuen *aspavientos*, sembla més fàcil... Però tot i així t'adones que, per molts *aspavientos* que facis, en teatre sempre hi ha d'haver aquesta qualitat de corda fluixa. I com més en vas fent, més veus que tota la gràcia està en això, encara que no sempre arribi de la mateixa manera. Jo no sóc dels que pensen que el teatre només

es pot fer d'una manera. Però sí que hi ha una qualitat, que finalment torna a ser el compromís de què parlàvem, que hi ha de ser sempre. Aquest compromís, aquesta actitud que tens respecte la feina que estàs fent, això sí que no es pot obviar mai. Els camins són molts, no només n'hi ha un. Però hi ha una qualitat per sota que sí que és única.

la corda fluixa

LLUÍS HOMAR.- Abans parlava d'aquest desig de voler ser el millor actor, fins que en un moment donat penses que és més important l'art de viure que no l'art d'actuar. Perquè en aquesta feina pots arribar a substituir una cosa per l'altra, i especialment en el cas de l'actor. Fas tants personatges, que pots arribar a inventar-te una realitat i pensar que la teva realitat és aquella que t'inventes. Però qualsevol cosa que sigui defugir la realitat quotidiana es una manera d'enganyar-te, i acabes aprenent que per ser millor actor has de ser millor persona. Has de veure't a tu mateix, veure allà on t'amagues, veure quan no t'enfrontes a les coses, i això moltes vegades és posar-te a tu mateix a la corda fluixa.

Evidentment, tots tenim un ressort que ens fa buscar la seguretat, i no podem negar aquest ressort, ni anar en contra nostre. Però en tot cas hem de tenir la llumeta encesa, i saber que per més que busquem la tranquil·litat també hem d'anar més enllà. A mi, finalment, el que m'atrau, per més

que hi tingui totes les resistències del món, és créixer. Créixer com a persona, sabent que, a més a més, si creixo com a persona, puc créixer com a actor. No sempre és fàcil, i sovint fas un pas endavant i tres enrere. Però aquests són els camins per on et porta la vida.

llenguatge i retòrica

XAVIER ALBERTÍ.- De tota manera, l'evolució de l'espectacle no va anar tant cenyida a la situació o a la filosofia o a la metafísica, com al llenguatge, que ens semblava l'eina més clara per trobar un lligam amb l'espectador. El llenguatge entès com a estructura físico-acústica i semàntica, però també com a gènere teatral. Havíem precisat les coordenades d'un gènere que possibilita un llenguatge molt clar i molt directe, i que podem anomenar com a musical, cabaret, o music-hall. En tot cas, formes molt directes de comunicació amb el públic, perquè en elles és on menys hi ha la sospita retòrica del llenguatge. I com menys sospita retòrica hi ha, més possibilitats tenim de jugar amb la retòrica del muntatge.

l'amor cap a la feina i cap a la vida

LLUÍS HOMAR.- Amb el Xavier sempre acabàvem xerrant d'això, de la funció del teatre, de quin paper està jugant el teatre en aquests moments. Thomas Bernhard ens vé a dir que l'art, la política i els negocis formen

part d'una mateixa cosa i que el sentit de llibertat de la persona que crea és gairebé inexistent, totalment condicionat. Jo també crec que la puresa segurament és impossible, però que en tot cas, si en som conscients, potser podem ser una miqueta més previnguts, o intentar preservar un espai, un reducte enmig de tota aquesta bogeria. I en la mesura que creus que aquest espai hi és, aquesta convicció també et dóna una força... Perquè això és una cosa a dir: aquest és un espectacle optimista. És una suma de l'amor cap a la feina i cap a la vida del Xavier, de la Lluïsa, i meu.

No és un espectacle per lamentar-se sobre què hauria de ser el teatre i no és... És allò que nosaltres sentim que és, allò que ens agrada i que creiem que val la pena que sigui.

the end

LLUÍS HOMAR.- "Càllut... perquè parlant poc que hi guanyaria re'!" Això ho deia el Dandin.

XAVIER ALBERTÍ.- "I visca la república!" Així acaba l'espectacle. ■

Aquesta conversa va tenir lloc el 20 de setembre de 2003